

Hrušeň planá, h. polnička

Pyrus pyrastrer (L.) Burgsdorf

Stupeň ohrožení: C2

syn.: *P. communis* L. var. *pyrastrer* L., *P. communis* L. var. *sylvestris* DC., *P. achras* Gartn.

POPIS

Hrušeň planá je strom, výjimečně i přes 20 m vysoký, s rovným kmenem o průměru do 1 m a dosti štíhlou korunou, s kolcovitě trnitými, tuhými, rezavě hnědými větvemi. Na suchých stanovištích má někdy téměř keřovitý vzrůst. Může se dožít až kolem 200 let. Co se týká podobných druhů, nejčastěji připadá v úvahu záměna hrušně plané s pěstovanými nebo zplanělými jedinci řazenými ke druhu hrušeň obecná (*Pyrus communis* L.). Hrušeň obecná je však nejčastěji beztrnná, listy má eliptické až vejčitě kopinaté, až 10 cm dlouhé, na rubu nasivělé, plody pak podstatně větší. Na stanovištích, kde se obvykle vyskytuje, může být polnička zaměněna také s mahalebkou, která má podobně nápadně lesklé, okrouhlé a jemně pilovité listy. Odlišovacím znakem jsou např. větve, které má hrušeň silné, tuhé, rezavě hnědé, kolcovitě trnité, zatímco mahalebka má tenké, pružné, šedohnědé větvičky bez kolců. Staré hrušně jsou v porostech nápadné také hrubou, kostěkovitě rozbrázděnou borkou. Polnička kvete v dubnu až květnu, květenství je chudokvětý chocholík, květy jsou bílé s červenými prašníky. Malvice jsou kulovité až čihovité (hruškovité), s 1-4 cm dlouhou stopkou, trpké a s množstvím kaménčitých buněk v pletivech.

EKOLOGICKÉ NÁROKY

Hrušeň planá je na světlo náročnější dřevina, dobře snášející sucho. I když se vyskytuje také v lužních polohách, záplavy nesnese. Dává přednost živnějšímu podkladu. Přestože má těžiště výskytu v edafické kategorii živné, případně obohacené humusem, poměrně často se vyskytuje i v edafické kategorii kyselé. Pouze ojedinělé záznamy pocházejí z edafických kategorií obohacená vodou, oglejená a mokrá. Ojedinělý je i výskyt v edafické kategorii extrémní. Je to dřevina teplých poloh, ačkoliv však upřednostňuje jižní až západní expozice, nalezneme ji občas i na severních nebo i východních svazích. V ČR se vyskytuje v rozpětí nadmořských výšek 145 až 600 m n. m., nejvýše položená dokladovaná lokalita je na Bezděkově vrchu u Korouhve na Poličsku (660 m n. m.), předpokládá se však, že může polnička výjimečně vystoupit i výše. Většina lokalit ovšem leží v 1.-3. lesním vegetačním stupni.

Hrušeň planá v ČR roste v celém spektru rostlinných společenstev, její výskyt byl zaznamenán ve 30 svazech 14 tříd fytocenologického systému. Více než polovina záznamů pochází ze třídy *Quercio-Fagetea*, kde se polnička nejčastěji vyskytuje ve společenstvech svazu *Quercion pubescenti-petraeae*, dále je poměrně hojně zaznamenána ve společenstvech svazů *Alnion incanae* a *Carpinion* a spíše výjimečně i *Fagion* a *Tilio-Acerion*. Mnohem méně často je polnička zaznamenána v lesních společenstvech třídy *Quercetea robori-petraeae*, jen asi 5 % záznamů, a *Robineta*, kolem 3 % záznamů. Z nelesních společenstev polnička upřednostňuje stepní společenstva třídy *Festuco-Brometea*, kde se vyskytuje v 17 % zápisů, další více než 3 % záznamů pochází ze společenstev luk a pastvin třídy *Molinio-Arrhenantheretea*. Dále se ještě poměrně často vyskytuje v křovinách třídy *Rhamno-Prunetea*, zde nejčastěji ve společenstvech svazu *Berberidion*, a v lesních lemech třídy *Trifolio-Geranietea sanguinei*. V dalších typech společenstev se pak polnička vyskytuje jen sporadicky.

ROZŠÍŘENÍ

Hrušeň planá je rozšířena od západní, střední a jižní Evropy přes Malou Asii na Kavkaz.

Na našem území je zastoupena roztroušeně v termofytiku, zejména v Českém krasu a na jižní Moravě, v nížinách a teplejších pahorkatinách.

PŘÍČINY OHROŽENÍ

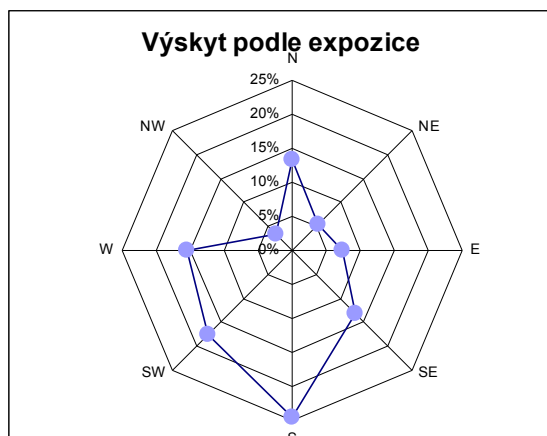
Hrušeň planá je dřevina, která se vyskytuje v krajině roztroušeně nebo v menších, vzájemně izolovaných populacích. Hlavním ohrožením je křížení s pěstovanými odrůdami hrušně obecné, ale i s dalšími druhy hrušní, např. s hybridogenním druhem *Pyrus ×nivalis* Jacq. (hrušeň sněhobílá). Zplanělé semenáče kulturních odrůd hrušně obecné a kříženci s polničkou (*P. ×amphigenea* Dostálek) pak nahrazují polničku zejména na sekundárních stanovištích v kulturní krajině (meze, okraje pastvin, lemy porostů). Ačkoliv má velmi kvalitní dřevo, v hospodářských lesích nebyla polnička považována za cílovou dřevinu a byla ponechávána pouze jako zdroj potravy zvěře, případně jako dřevina meliorační. Tato situace se mění jen pozvolna.

SEZNAM LITERATURY

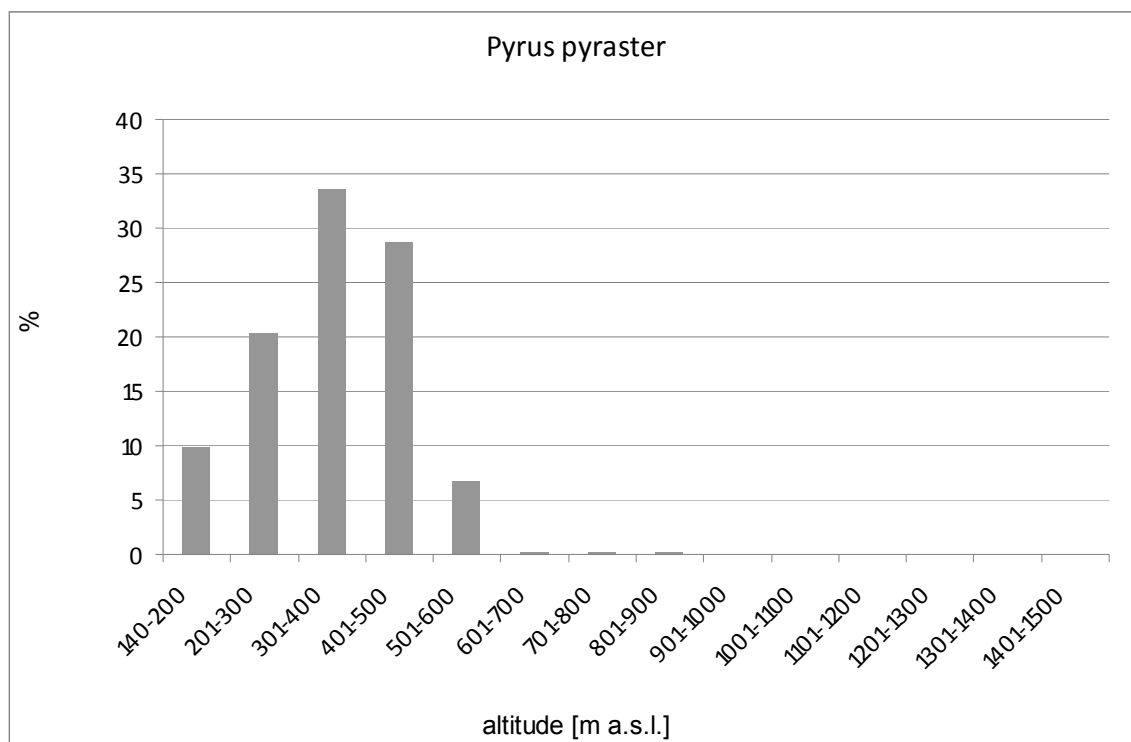
ČÍŽKOVÁ L., 2006. *Výsledky identifikace a inventarizace genových zdrojů druhů Sorbus torminalis, Sorbus domestica, Pyrus pyraister, Malus sylvestris, Cerasus avium, Quercus virgiliana, Q. dalechampii, Q. pubescens, Q. polycarpa, Q. cerris, Populus alba, P. ×canescens na Moravě a možnosti jejich reprodukce.* In: Maděra, P. (ed.): Ohrožené dřeviny ČR. Sborník abstraktů z workshopu, Brno

ČÍŽKOVÁ L., 2005. *Identifikace a zachování genových zdrojů Malus sylvestris Mill. a Pyrus pyraister (L.) Burgsd. v lesních oblastech jižní Moravy.* Disertační práce, MZLU v Brně, Brno

DOSTÁLEK, J., 1992. *Pyrus pyraister (L.) Burgsd. - hrušeň planá, hrušeň polnička.* In: Květena ČR, 3. Hejný S., Slavík B. (eds.). Academia, Praha, pp. 465-467

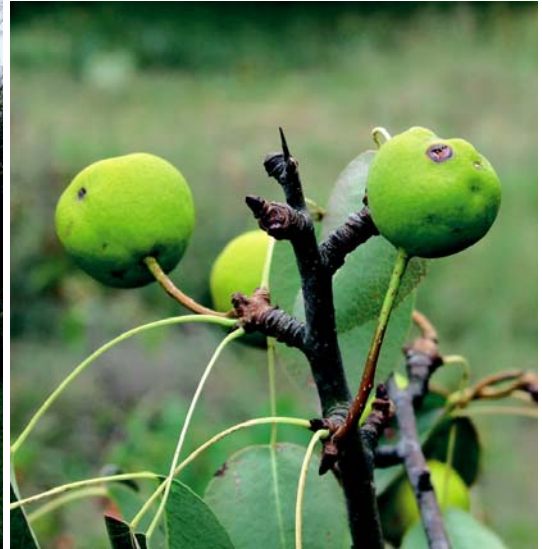

Výskyt podle nadmořských výšek

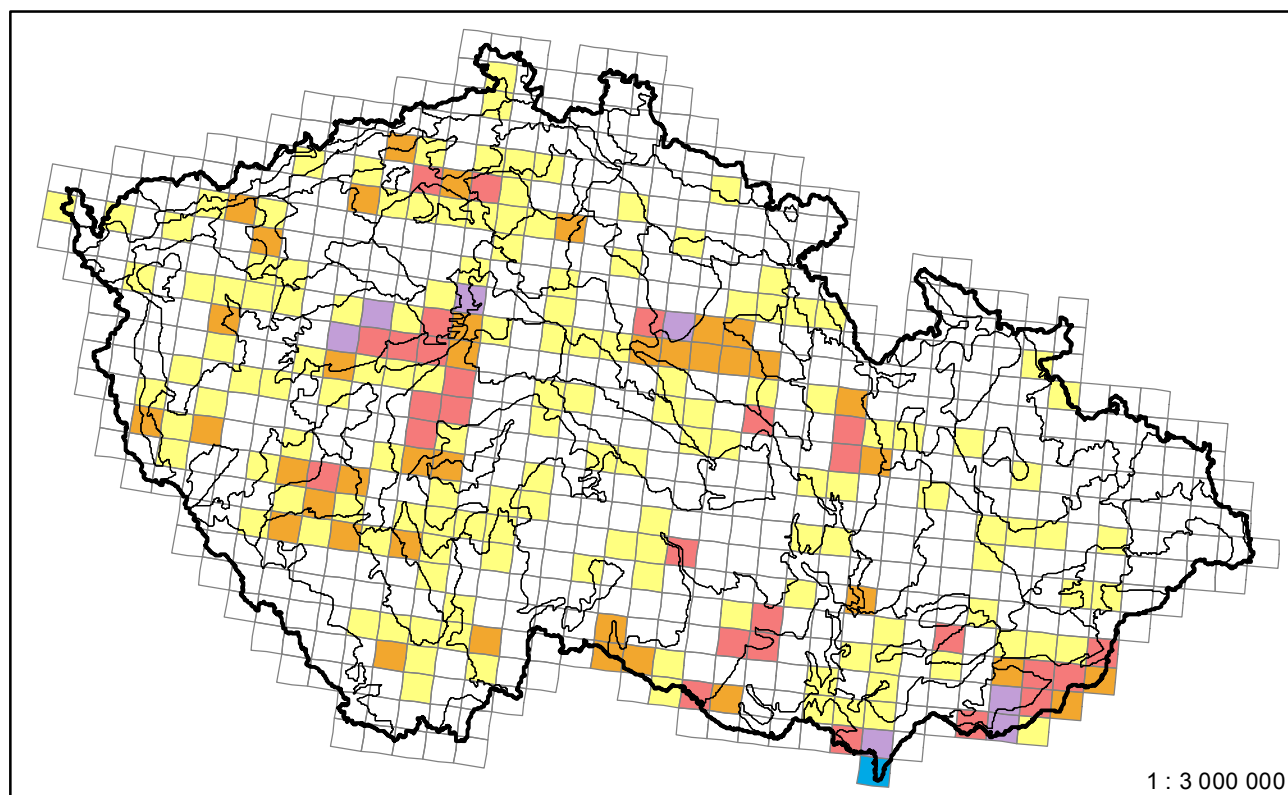

Výskyt podle SLT

[illegible]

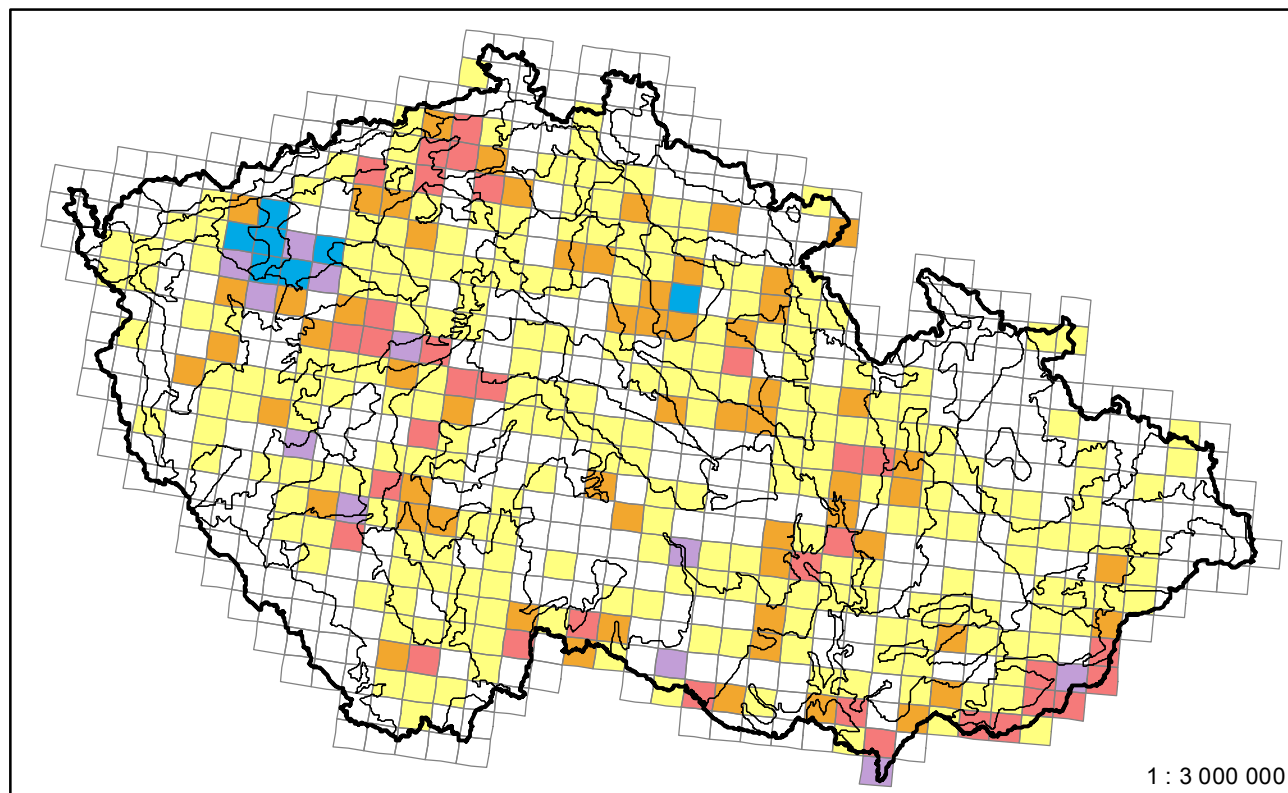

Výskyt do roku 2000

počet lokalit   1 - 2   3 - 5   6 - 11   12 - 17   31

Výskyt po roce 2001

počet lokalit   1 - 4   5 - 10   11 - 22   23 - 51   52 - 105